

پاڪستان جي ڪهاڻي ، عورت ريسڪيو اهلڪارن جي زباني

فرح يامين خان، يوڪو اوڪورا جي طرفان

پاڪستان دنيا جي سڀ کان وڌيڪ صنفِي تفاوت رکندڙ ملڪن مان هڪ آهي، پر هتي جون عورتون ايمرجنسي ريسڪيو سروس ۾ تبديلي آڻي رهيون آهن.

پارس انٽر ۽ تسڪين زيدي پهريون عورتون آهن جن کي ورلڊ بئنڪ جي فنڊنگ سنڌ رزيلينس پروجيڪٽ تحت سنڌ ايمرجنسي ريسڪيو سروس 1122 ۾ ڀرتي ڪيو ويو. مارچ 2022 ۾ قائم ڪيل، ريسڪيو 1122 سنڌ صوبي ۾ پنهنجي قسم جي پهرين ون ونڊو جامع ايمرجنسي سروس آهي. شهري هيلپ لائن ”1122“ تي ڪال ڪري ايمرجنسي سروسز تائين مفت رسائي حاصل ڪري سگهن ٿا، جنهن ۾ ڊگهي فاصلي تي مريضن جو انخلاءَ، ايمرجنسي ريسپانس، فائر فائٽنگ، واٽر ريسڪيو، اربن سرچ اينڊ ريسڪيو ۽ امن امان جي مدد شامل آهي.

پارس فخر محسوس ڪندي ٻڌائي ٿي ته ”منهنجي ويجهن ماڻهن مان اڪثر جو خيال هو ته عورت امدادي ڪاررواين لاءِ ڪم نٿي ڪري سگهي.“ پر مون پاڻ کي چيو، ”عورت ائين ڇو نٿي ڪري سگهي؟ . تنهنڪري مون هن نوڪري کي هڪ چئلينج طور قبول ڪيو.“

(فوٽو: ڪراچي ۾ نئين قائم ٿيل ايمرجنسي آپريشن سينٽر ۾ پارس ۽ تسڪين. ورلڊ بئنڪ.)

بچاءَ واري عملي کي ڏنل تربيت ماڻهن جي خدمت ۽ خدمت جو جذبو پيدا ڪرڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪري ٿي. پارس ۽ تسڪين انهن 134 آفيسرن ۾ شامل هيون جن کي لاهور جي ريسڪيو اڪيڊمي ۾ 4 مهينن جي تربيت لاءِ چونڊيو ويو هو. تربيت ۾ جسماني مشقون مڪمل ڪرڻ، بچاءَ جي طريقن ۾ مهارت حاصل ڪرڻ ۽ آفت جي رد عمل لاءِ گهربل نفسياتي ۽ ٽيڪنيڪل صلاحيتن کي ترقي ڏيڻ شامل آهي.

پارس ۽ تسڪين سندن سخت تربيت کي ياد ڪري چون ٿيون ته ”اسان سڄا ڀرڻ کان اڳ جاڳندا هئاسين ۽ مشڪل حالتن جي لاءِ تربيت ڪندا هئاسين جيئن ڪنهن ڊگهي عمارت مان ٽپو ڏيڻ، اڪثر ماڻهن جو خيال هو ته اهڙي تربيت عورتن لاءِ تمام مشڪل آهي، ان ڪري اهي اسان کان اها تربيت ڪرڻ جي اميد رکن ٿا ته جيئن عورتن جي بچاءَ واري آفيسرن جي حيثيت ۾ انسانيت جي خدمت ڪجي. اسان جو جذبو هو ۽ ان جذبي ئي اسان کي مشڪلاتن تي غالب ٿيڻ جي طاقت ڏني.“

(تصوير: پارس ۽ تسڪين هن 4 مهينن جي سخت تربيت ۾ شاندار ڪم ڪيو. سنڌ پراونشل ڊزاسٽر مئنيجمينٽ اٿارٽي.)

پارس روزانو ٽن ڪلاڪن لاءِ ريسڪيو 1122 جي هيڊ ڪوارٽر تي ڪم ڪرڻ لاءِ ويندي هئي، جتي هوءَ ريسڪيو اونيٽري کي منظم ڪندي هئي ۽ هنگامي حالتن ۾ سامان پهچائيندي هئي. کيس خاص طور تي فخر آهي ته سندس ٻن ڀٽن ۾ به عوامي خدمت جي ذميواريءَ جو احساس پيدا ٿيو آهي. پارس جو چوڻ آهي ته ”جڏهن منهنجي ڀاءُ مون کي ريسڪيو 1122 سنڌ ۾ نوڪري لاءِ درخواست ڏيڻ لاءِ چيو هو ان وقت منهنجي ٻئي ٻار جي ڄمڻ کان پوءِ مون کي سخت جسماني تڪليف ٿي رهي هئي.“

ورلڊ بئنڪ جي فنڊنگ سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبلٽيشن پروجيڪٽ تحت سروس جو هڪ اهم مقصد اهو به آهي ته 2028 تائين عورتن جي بچاءَ ڪندڙن ۽ انتظامي عملي جي تعداد کي 30 سيڪڙو تائين وڌائڻو آهي.

اهو ڪم ڪرڻ آسان ناهي. صرف 21 سيڪڙو پورهيتن جي عمر جون عورتون ملازمت ڪندڙ آهن ۽ اهو تعداد ترقي جي ساڳئي سطح تي ملڪن ۾ اوسط 58 سيڪڙو کان گهٽ آهي.

پاڪستان ۾ ڪم ڪندڙ عورتن لاءِ رڪاوٽن ۾ نقل و حرڪت جون پابنديون، حفاظتي مسئلا ۽ گهريلو ڪم ۽ ٻارن جي سنڀال سان

لاڳاپيل سماجي اصول شامل آهن. ڪم جي جڳهه ۾ جنسي ڏاڍائي هڪ ٻيو وڏو مسئلو آهي. جيڪڏهن گهر ۾ مرد عورتن کي گهر کان ٻاهر ڪم ڪرڻ جي اجازت ڏين ٿا، ته عورتن کي مزدور قوت ۾ حصو وٺڻ جو گهڻو امڪان ٿي ٿو. تحقيق ڏيکاري ٿي ته عورتن لاءِ محفوظ ۽ سستي آمد و رفت ۾ سيڙپڪاري، انٽرنيٽ جي رسائي، خانداني رڪاوٽن کي گهٽائڻ لاءِ قدم، ٻارن جي سنڀال لاءِ مدد ۽ نوڪرين ۾ صنفِي تعصب کي گهٽائڻ، عورتن جي شموليت کي وڌائڻ لاءِ ڪم ڪندڙ قوت ۾ بنيادي حيثيت رکڻ ٿا.

تسڪين جيڪا هاڻي ڪنٽرول روم آپريٽر جي حيثيت سان ايمرجنسي ڪالز سنڀالي ٿي، ان کي انٽرنيٽ تي ريسڪيو 1122 ۾ نوڪري شروع ڪرڻ جي خبر پئي هئي. ماڻهو ان نوڪري کي عورتن لاءِ نامناسب سمجهندا هئا ۽ انهن کي ان لاءِ درخواست ڏيڻ ۾ انهن جي حوصلا شکن ڪندا هئا. ٻيو وڏو مسئلو سندس تربيت لاءِ ملڪ جي ٻئي صوبي لاهور جو سفر هو. بهرحال، تسڪين جي خاندان خصوصي طور ان جي مڙس لاهور ۾ تربيت دوران سندن وڏي پٽ جي سنڀال ۾ مدد ڪئي. تسڪين کي سندس ساٿين جي مدد ۽ بچاءُ واري ڊائريڪٽر جي رهنمائي تمام گهڻي هئي.

هن چيو ته ”مان اهو ثابت ڪرڻ چاهيان ٿي ته نه رڳو هڪ عورت اهو ڪم ڪري سگهي ٿي پر هو پنهنجي سماج لاءِ به قيمتي خدمتون سرانجام ڏئي سگهي ٿي، اڄ مون کي فخر آهي ته مان سنڌ جي بچاءُ واري ٽيم جو حصو آهيان، مون اهو ثابت ڪيو آهي ته عورتن ادارن جي تعمير ۾ ڪردار ادا ڪري سگهن ٿيون ۽ اهم ڪم به ڪري سگهن ٿيون، مان سمجهان ٿي ته ريسڪيو سروس لاءِ ڪم ڪرڻ جو منهنجو انتخاب اسان جي نوجوان ڇوڪرين جي مستقبل کي تبديل ڪرڻ جي طرف هڪ قدم آهي، جيڪي هن سروس ۾ شامل ٿين کان گهڻا رهيون آهن، ڇاڪاڻ ته اهي سمجهن ٿيون ته اهي نوڪريون صرف مردن لاءِ آهن.“

تسڪين پنهنجي مقرري کان پوءِ 250 کان وڌيڪ زندگي بچائڻ واري ايمرجنسي ڪال ٻڌي چڪي آهي.

موسمياتي تبديلين کي منهن ڏيڻ لاءِ ڊزاسٽر مئنيجمينٽ سروسز کي وڌيڪ مضبوط ڪرڻ لاءِ سنڌ حڪومت ورلڊ بئنڪ جي مالي مدد سان هلندڙ سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريكوري پروجيڪٽ تحت ايمرجنسي سروسز جو جائزو وٺي رهي آهي ته جيئن ان کي سنڌ جي موجوده 7 ضلعن مان وڌائي 16 ضلعن تائين پهچايو وڃي.

آفتون ۽ موسمي تبديليون عورتن ۽ ڇوڪرين کي غير متناسب طور تي متاثر ڪن ٿيون. عورتن ۽ ڇوڪرين جي مختلف ضرورتن ۽ تجربن کي سمجهڻ ضروري آهي. ان ڪري ريسڪيو 1122 سروس عورتن جي پرڻي ۽ تربيت تي ڀرپور توجهه ڏئي رهي آهي.

سنڌ رزيلينس پروجيڪٽ جي پروجيڪٽ ڊائريڪٽر غلام اصغر ڪناسرو جو چوڻ آهي ته ”آفتون عورتن ۽ ٻارن کي تمام گهڻو متاثر ڪنديون آهن، ان ڪري عورتن کي ريسڪيو ٽيم ۾ شامل ڪرڻ تمام ضروري آهي، اسان عورتن کي مناسب حوصلا ۽ مدد فراهم ڪرڻ لاءِ پرعزم آهيون ته جيئن اهي بچاءُ واري خدمت ۾ اڳڀرائي طور ڪم ڪري سگهن.“

پارس ۽ تسڪين جي زندگيءَ جو سفر پاڪستان جي بيشمار عورتن کي سماجي ڍانچي کي منهن ڏيڻ، پاڻ کي ۽ ٻين کي بااختيار بڻائڻ ۽ ملڪ لاءِ هڪ جامع بچاءُ واري خدمت جي تعمير لاءِ متاثر ڪري ٿو.